

Csönd és közelség

PILINSZKY JÁNOS

FÜVESKÖNYVE

lazi
KÖNYVKIADÓ
Szeged

„AZ EMBER LEGFŐBB ELLENSÉGE...”

Az ember legfőbb ellensége saját magának. Akit csak egyszer is megérintett a valódi bűntudat, annak ezt nem kell közelebbről megmagyarázni. Aki viszont ezt nem érzi, annak kár is beszélni, ami persze semmit se von le a fent említett igazságból, csupán annyit jelent, hogy az ilyen ember öntudatlanul ellensége saját magának.

E rettenetes sorstól egyedül Jézus és az ártatlanul szenvedők mentesek, de ez már megint egy másik misztériumba torkollik. Ránk, közönséges halandókra azonban nem áll.

Csak így, ennek a tragikus önmeghasonlásnak a fényében érthetjük meg az Evangélium paradoxnak tűnő, de egyáltalán nem ellentmondásos igéjét: „Szeressétek ellenségeiteket!”¹ Soha ilyen édességgel nem közölték velünk, hogy irgalmazzunk saját magunknak! Különbön értelmetlen lenne, és nem is hangzott volna el a másik isteni parancs, melyet inkább Isten könyörgésének lehetne neveznünk: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat”² Ha nem lennénk saját magunk legkonokabb ellenségei, akkor felebarátainkat jobban kellene szeretnünk önmagunknál.

Embernek lenni annyi, mint poklokra csavart pupillával nézni.

Mert ki is az ember? Túl rengeteg meghatározási lehetőségen, az ember valószínűleg leguniverzálisabb

jellemzője az, hogy „zavarba esett”. Se Isten, se az apostol, se a hívek, se növény, se az állatvilág – egyedül az ember él örökös belső zavarban, tanácstalanságban, a beteljesülés reményének és a megsemmisülés fenyegetésének kettős hivatásában.

De túl ezen az „elemi zavaron”, az emberi élet minden egyes korszaka tragikusan teljes, drámainak egész, befejezhetetlenül befejezett. A bölcsőtől a sírig bármikor megszakadhat, hiszen igazában sose tudna véget érni. Hiszen épp attól teljes, drámaian egész minden pillanatában, mert lényege szerint töredékes, emberi.

*Mi törjük el, repesztjük ketté,
mi egyedül és mi magunk
azt, ami egy és oszthatatlan.*

*Utána azután
egy hosszú-hosszú életen keresztül
próbáljuk vakon, süketen, hiába
összefércelni a világ
makulátlan és eredendő szövetét.*

*Gyerekkorunkban meg kellene halnunk,
tudásunk csúcsán, alázatunk magasán,
de tovább élünk, foltozgatva és
toldozgatva a jóvátehetetlent.*

*Még jó, hogy elalhatunk közbe-közbe
és utóljára*

Az ember itt a földön nem is annyira lépésről lépésre vándorol, mint inkább kereszttről keresztre száll. Már geometriai formáját tekintve is a kereszt: találkozás és ellentét, tiszta ellentmondás. Tragikum és reménység

egyszerre. A teljes elhagyatottságnak és kiszolgáltatottságnak ama metszőpontja, ahol a lélek egyedül képes önmagát végül is *egészeben és véglegesen* Isten kezére adni.

A közösségben megtalálni a magam parányi helyét. Az elfekvőkórházban a magam négyzetméterét.

Nem önmagunkat, hanem Istent kell megismernünk. Önismeret lényegében nincsen.

Bűnünket ne hívjuk hibának.

A bűn leplezésének lehetőségei.

Bűneim közül ez a legsúlyosabb, amivel egyedül akarok és sikerül is egyedül maradnom. Helyét csak az imádság foglalhatja el. Amikor nem imádkozom, potenciálisan bűnözöm.

Támaszkodjatok bátran a levegőre!

Általános gyengénk, hogy csak félig merjük végig-gondolni dolgainkat. Inkább halálra fárasztjuk magunkat – feleúton, még a cél, a befejezés előtt.

Hogy miért? Mert úgy könnyebb. A befejezés áldozatot követel. Az öntetszelgő remeklés csak félig komoly tettek lankáin lehetséges. Az igazi vállalkozás meredekén már aligha. Pontosabban – soha.

Veszélyes betegsége ez az akaratnak, s később már az ízlésnek is. Könnyű volna bebizonyítani kártevő hatását azokban a tehetséges irodalmi művekben, regényekben, drámákban vagy akár színészi alakításokban, ahol a hiú tehetség a mondatokban virágozik el, s veszni hagyja az egészet. A részlet ugyanis tükör, amiben az alkotó tetszelegve nézheti önmagát. De az egész, a mű

egésze, már nem lehet ilyen tükre az egyéni hiúságnak. Abban csak az igazság ragyoghat fel, vagy ha az igazság nem – akkor az ásító üresség.

Az igazi élet titka se a szép mezőnyjáték, hanem a lemondások erejével végbevitt vállalkozás.

*Kulcs elkallódni,
zár bezárúlni,
cipő megállni,
amennyire csak számok tudnak valakit
kézreadni és idegenné tenni,
olyan mély a mi elhagyatottságunk.*

Circulus vitiosus: Képtelenek vagyunk, mert tudjuk, mi a nem-képtelen. *Ez a vigasz* és ez a vigasztalanság. Mert a képtelenségnek is ez az egyetlen nem-képtelen képlete. Életünkben csak annyi volna a valóság, amennyi az abszurditáshoz elengedhetetlen?

Létünk valódi története megközelíthetetlen, és egyedül Istené.

Mielőtt az első betűt leírtam volna, megfogadtam, hogy beszámolóm egyetlen sorát, egyetlen betűjét se fogom megváltoztatni, beleértve a nyelvtani hibákat is. Különben sose tudnám papírra vetni az „életemet”. Hogy miért nem? Mivel ami szép és jelentős volt benne, úgy érzem, személytelen volt, mint egy matematikai igazság. Ami viszont enyém volt, bár ne lett volna az enyém.

TARTALOM

„Az ember legfőbb ellensége...”	5
Figyelem, szemlélődés, gondolkodás, pózolás	14
„Bűnös is, áldozat is”	21
„Levél Petőfi Sándorhoz” – avagy az igazságról	25
„Létezőnk, de nem vagyunk jelen”	30
„Szörnyű szerelem”	34
Boldogság és szeretet	42
Jótékonykodás és felebaráti szeretet	51
A tékozló fiú keresése	56
Személyes, személytelen, kollektív	59
Rátalálni a hitre	63
A gyermekek igazsága	70
„Istenem, betakartál régen”	73
„A Bárány veszte”	80
Büszkeség és alázat	88
A művészi szép	95
Bűn és ítélkezés	98
A jóságról	101
Mindennapok és ünnepek	104
Kereszténynek lenni	112

A munka dicsérete	119
Az igazi hazaszeretet	121
„Koncentrációs univerzum”	123
Az „egyedül létező világ”	131
„Írnok, nem jártál itt hiába”	134
Nyelv, beszéd, stílus, könyv és olvasás	149
„Erőfeszítése legvégső határán” – Az imádságról	151
Tudomány és művészet	155
Színházról és filmről	158
Múltunk reménye	163
Jegyzetek	166
Utószó	168